

Sp. 556. Tillaga til þingsályktunar

um gát á glæpamönnum.

Flm.: Steingrímur Aðalsteinsson, Áki Jakobsson, Brynjólfur Bjarnason og Lúðvík Jósefsson.

Alþingi ályktar að skora á ríkisstjórnina að gera ráðstafanir til, að menn þeir, sem dæmdir hafa verið fyrir stórglæpi í stríðinu eða með öðrum hætti hafa orðið sannir um slíka glæpi, en ríkisstjórnin hefur fengið lausa úr erlendum fangelsum, valdi ekki tjóni, enda verður að líta svo á, að ríkisstjórnin beri á því ábyrgð gagnvart þjóðinni, að hún lætur slíka menn ganga hér lausa.

Greinargerð.

Ríkisstjórnin hefur undanfarið fengið lausa erlendis nokkra íslenska menn, sem unnið höfðu þar í þjónustu nazista á stríðsárunum, og ganga þeir nú lausir hér. Sérstaklega hefur vakið umræður og blaðskrif innan lands og utan, að maður að nafni Ólafur Pétursson var látinn laus úr haldi í Noregi og dvelur nú hér í Reykjavík. Þessi maður hafði unnið af miklu kappi fyrir nazista í Noregi að því, sem þeir kölluðu „baráttuna gegn kommúnismanum“, og í þeirri baráttu náð þeim árangri að stuðla að fangelsun og dauða fjölmargra norskra föðurlandsvina. Var hann af þessum sökum dæmdur af norskum yfirvöldum í 20 ára hegningarhússvinnu, en síðan látinn laus og afhentur hingað til lands fyrir milligöngu íslenskra stjórnarvalda samkv. því, sem upplýst hefur verið í norskum blöðum.

Í Noregi gekk þessi maður undir nafninu „íslenzki böðullinn“, og nú, þegar hann dvelur hér heima, virðist hann búa sig undir að taka aftur upp sams konar störf undir yfirskini baráttunnar gegn kommúnismanum og mun þegar hafa myndað um sig nokkurn hóp unglunga úr félaginu „Heimdalli“, sem hann leggur rækt við að ala upp í sínum anda, og hafa þessir unglingar undir andlegri forustu hans þegar sýnt lit á að beita saklausa menn rógi og brigzlyrðum, ýmist sem fulltrúar nefnds „Heimdallar“ á opinberum fundum eða í blöðum Sjálfstæðisflokksins. Og manni, sem þannig hefur gengið á mála hjá Gestapo, er vitanlega trúandi til þess að nota hvaða tækifæri, sem býðst, til þess að leigja sig hverjum sem vera vildi til sams konar starfsemi, enda er augljóst af framkomu hans á mannfundum, þar sem hann

mætir pólitískum andstæðingum sínum, að honum er að því sjúkleg nautn að tala um tortímingu þeirra og er stoltur af fyrri verkum sínum í þjónustu nazistanna.

Slíkum mönnum er til alls trúandi. Og þar sem blöð stjórnarflokkanna hafa þagað vandlega um feril þessa manns og annarra slíkra, er með þingsályktunartilöggu þessari reynt að vekja athygli ríkisstjórnarinnar á því, hverja ábyrgð hún ber gagnvart þjóðinni á slíkum mönnum og því, sem af því kann að hljótaskast að láta þá ganga lausa og án eftirlits.

Loks er það vægast sagt undarleg landkynning og fáránleg lýsing fyrir öðrum þjóðum á réttarmeðvitund íslensku þjóðarinnar, þegar stjórnarvöld hennar leggja sig fram um að sækja í erlend fangelsi dæmda stórglæpamenn, sem svo gerast kennimenn æskulýðs höfuðborgarinnar.

Hinn norskí dómur yfir Ólafi Péturssyni birtist hér með sem fylgiskjal.

Fylgiskjal.

Ár 1947 den 31. mai ble av Bergen lagsogns lagmannsrett i landssviksak nr. 2/1947 Den offentlige påtalemyndighet mot Olafur Pjetursson afsagt sådan dom:

Tiltalte Olafur Pjetursson er födt 24/5 1919 på Island. Han er islandsk statsborger. Etter endt skoleutdannelse i sitt hjemland kom han til Norge 14/3 1938 for å utdanne seg som revisor og fikk arbeide i et revisjonsfirma i Bergen. Det var forutsetningen at utdannelsen i Norge skulle vare i 3—5 år, hvorefter den skulle fortsettes i andre land. Han fikk oppholds- og arbeidstillatelse for et år om gangen. Under oppholdet i Bergen bodde han tildels på pensjonat, dels på hybel på en rekke forskjellige steder. Sommeren 1938 tilbragte han i Danmark og sommeren 1939 på Island.

Han mottok ikke egentlig lønn i det revisjonsfirma hvor han arbeidet, men et gratiale på først kr. 75.—, senere kr. 100.— pr. måned. Det som forøvrig gik med til oppholdet, fikk han hjemmefra gjennom et bergensfirma, hvor han hadde konto. Kontakten med hjemmet opprettholdt han også gjennom personalet på en av rutebåtene mellom Norge og Island. Således sendte han hjem sitt vasketøy.

I mai 1942 giftet han seg med en norsk dame og flyttet med henne til Kjöbenhavn 11/12 1942. Fra dette tidspunkt og resten af okkupasjonstiden var han bosatt i Danmark. 1/7 1945 reiste hustruen til Island, hvor hun nå oppholder seg hos tiltaltes mor. Ekteskapet er barnløst.

Tiltalte er uformuende. Han oppgir sin inntekt i 1943 (i Danmark) til kr. 6—7000.—. Siden 1/6 1944 har han vært uten inntekt på grunn af sykdom (lungetuberkulose). Han sier seg ikke tidligere tiltalt eller straffet.

Ved tiltalebeslutning av 25. februar 1947 har statsadvokaten for landssviksaker i Bergen Nordaland, Sogn og Fjordane satt ham under tiltale

I. etter den alminnelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 § 86, jfr. prov. anordn. av 3. oktober 1941 om tillegg til samme lov og prov. anordn. av 15. desember 1944 om tillegg til straffelovgivningen om forrederi (landssvikanordningen) § 51, eller nå landssviklova § 60.

II. etter den alminnelige borgerlige straffelov § 223.

Grunnlaget for tiltalens post I er de forhold som er omhandlet nedenfor, som nr. 1—15, for dens post II de som er omhandlet under nr. 4, 5 og 14.

Han har ikke erkjent seg skyldig til straff.

Retten finner bevis:

1. I august 1940 kom tiltalte rent tilfeldig i forbindelse med tyskere som tilhørte det tyske militære etterretningsvesen, og han hadde utover høsten 1940 og vinteren 1941 endel privat omgang med dem. Det kom herunder på tale om tiltalte som islending og som motstander af England kunne tenke seg å gå i tysk etterretningsstjeneste og eventuelt reise til Island for tyskerne. Tiltalte var til å

begynne med meget forbeholden. Men i et møte med Oberstlöytnant Klein, major Havernick med dekknavn „Hervik“ og Sonderführer Helmut Jaspersen med dekknavn „Lund“, som alle tilhørte det tyske militære etterretningsvesen i Bergen, undertegnet han taushetserklæring. Dette ble såvel av tiltalte som av tyskerne oppfattet som vedtagelse av å arbeide for det tyske militære etterretningsvesen. Mötet fant sted antagelig i begynnelsen av april 1941. Tiltalte visste på dette tidspunkt ikke nøyaktig hva hans arbeide skulle gå ut på, men forsto at det var spionasjetjeneste. De nevnte tyskere arbeidet i den defensive spionasjetjeneste.

I samme møte eller umiddelbart etterpå ble tiltalte tilbudt stilling som bokholder i firmaet A/S Ring, som var et dekkfirma for det tyske etterretningsvesen i Bergen. Tiltalte forsto dette kort tid etter at han var begynt arbeidet i A/S Ring. Lønningen var til 1. august 1941 kr. 250.— pr. måned, for august måned kr. 350.— og fra 1. september 1941 kr. 450.— pr. måned. Den ble utbetalt direkte fra Abwehr, ikke gjennom firmaet. Tiltalte kvitterte for lønningen med sitt dekknavn „Henrik“. Passfotos innleverte han til Abwehr i august 1941.

2. I mai 1941 gjennomgikk tiltalte et radiotelegrafkurs hos tyskerne i Oslo med tanke på at han kunne komme til å bli sendt til Island. Han fikk herunder også undervisning i oppsetning av koder.
 3. Med tanke på at han selv skulle komme seg til Island via England for å arbeide for tyskerne fikk tiltalte i mai eller juni 1941 i oppdrag av Klein å sette seg i forbindelse med gode nordmenn som ville reise til England. Av Klein ble han satt i forbindelse med Helmut Knutsen Wallem og han forsto at denne skulle sendes til England i tysk oppdrag. Han kom også i forbindelse med Ingar Nilsen og Georg Lunde. Sammen kjøpte de en 27 fots motorbåt „Hernie“ for kr. 1400.—. Tiltalte holdt Klein underrettet om deltagerne i turen og sine avtaler med dem, og han fikk penger av Klein til sin andel av kjøpesummen for motorbåten.
- Denne gikk fra Bergen 5/7 1941 med Wallem, Nilsen og Lunde. Tiltalte ble derimot ikke med, idet tanken om å sende ham til Island ble oppgitt. Ved ankomsten til England ble Wallem internert for krigens varighet, mens Nilsen og Lunde satt internert i ca. ½ år på grunn av den mistanke som hvilte på dem som følge av at de var kommet over sammen med Wallem.
4. På det tidspunkt da tiltalte arbeidet med å skaffe motorbåten „Hernie“ over til England bodde han på hybel hos familien Bonnevie i Professor Keyzers gate og hadde adgang til familjens leilighet. Han nevnte Englandsturen for sønnen i huset, Rolf Bonnevie, og denne ytret ønske om å bli med. Dette meldte tiltalte til „Lund“ (Helmut Jaspersen) og likeledes meldte han til denne at Bonnevies mor, som hadde fått kjennskap til sønnens planer, motsatte seg disse.

Noe senere kom tiltalte under vær med at Rolf Bonnevie hadde foretatt en reise til Hardanger i „illegalt“ øyemed og meldte dette til „Lund“ (Helmut Jaspersen). Han fikk av denne i oppdrag å undersøke hvilke forbindelser Bonnevie hadde. Til bruk ved „skygging“ av Bonnevie, lånte han „Lund“ et fotografi av ham, som han låntok fra Bonnevies leilighet, og som „Lund“ lot kopiere.

Fra juni/juli 1941 rapporterte tiltalte det han fikk kjennskap til om Rolf Bonnevie til Abwehr. Bl. a. ved å skaffe Bonnevie sprengstoff og kart over tyske festningsanlegg, hva Abwehr forsynte ham med til dette bruk, lyktes det ham å vinne Bonnevies tillit og å komme med i hans „illegale“ arbeide. Derved fikk han rede på en rekke personer som Bonnevie hadde forbindelse med. Han rapporterte dem til Abwehr, og alle disse personer ble skygget af Abwehrs norske agenter. Saken pågikk 1 års tid.

24. juni 1942 fikk tiltalte beskjed av Abwehr om å holde seg hjemme de første dager da noe ville komme til å skje. Den følgende dag foretok det tyske sikkerhetspoliti en rekke arrestasjoner i forbindelse med saken og ytterligere arrestasjoner fulgte siden. Ialt ble omkring 40 personer arrestert i denne sak

og en annen som tyskerne forfulgte i forbindelse med den. Blant de arresterte var Bonnevie og et par andre, nemlig Tunes og Ness, som tiltalte hadde vært i forbindelse med.

Av de arresterte døde 1 hos det tyske sikkerhetspoliti i Veitan i Bergen, og 8, blant dem Bonnevie, døde i fangenskap i Tyskland. En rekke ble sittende arrestert i Tyskland og 1 i Norge til frigjøringen i 1945. De øvrige satt fengslet fra 1 måned til 2 år. At Bonnevie, Thunes og Ness ble fengslet var en direkte følge av de opplysninger tiltalte ga tyskerne. De andre arresterte var dels angitt av tiltalte, dels af andre agenter som tyskerne formådde å skaffe seg under aksjonen og således delvis som følge av bl. a. tiltaltes arbeide.

5. I september 1941 reiste tiltalte til Odda for å besøke sin forlovedes familie. For avreisen hadde han av „Hervik“ fått i oppdrag å undersøke om der foregikk noen slags „illegal“ virksomhet i Hardanger. Tyskerne betalte reiseutgiftene. Han kom i et selskap undervær med at det i Odda angivelig skulle være skjult et våpenlager. Derimot ble det ikke sagt noe om forsvinningsdrakter eller om hemmelig radiosender som nevnt i tiltalebeslutningen. Tiltalte ga rapport til Abwehr om våpenlagret og fortalte hvem som hadde gitt ham opplysningene.

Ved juletider 1941 reiste tiltalte påny til Odda for å besøke sin forlovedes familie, men hadde samtidig i oppdrag fra Abwehr å søke opplysninger. Abwehr betalte reiseutgiftene også denne gang. Ved denne anledning fikk tiltalte rede på at det skulle være en hemmelig radiosender i Odda og underrettet Abwehr om dette. Enten denne gang eller den foregående hørte han om at der skulle være falt ned fallskjerner i distriktet, hva han også rapporterte.

Tiltaltes opplysninger resulterte i at flere personer ble arrestert av det tyske sikkerhetspoliti i Odda den 19/2—1942, deriblant Per Læg Reid og to brødre Saugstad. Den ene av de sistnevnte ble løslatt etter 1 måned, den andre ut på sommeren. Læg Reid satt internert til frigjøringen.

I bededagsferien 1941 kom tiltalte under vær med at en Hans Ekornes var en kent av eller hadde forbindelse med Læg Reid. Det rapporterte han til Abwehr.

Ekornes og 22 andre ble arrestert ved Ålesund i ferd med å reise til England. Ekornes ble skutt i Trondheim den 7/10—1942. 18 av de andre ble skutt på Grini den 30/4—1942. Det finnes imidlertid ikke bevist at det var en følge av tiltaltes rapport om Ekornes at denne, som tyskerne i Trondheim hadde en sak på fra før, ble arrestert, eller at han ble skutt, eller at arrestasjonen av de 22 andre eller skytingen av 18 av dem skyldtes nevnte rapport.

De som ble arrestert i Odda ble overført til Falstad, hvor Ekornes satt, og de ble der avhørt om Odda-saken. Det samme ble Ekornes.

6. Sommeren 1941 ble Henry Monsen ansatt som disponent for firmaet A/S Ring. Samtidig vervet tiltalte og „Lund“ (Helmut Jaspersen) ham som agent for det tyske etterretningsvesen. Etter beskjed fra tiltalte ga Monsen ca. ½ år senere taushetserklæring overfor „Lund“ og innleverte samtidig passfotografier.

Tiltalte ga bl. a. Monsen i oppdrag å undersøke om en rekke navngitte personer drev „illegal“ virksomhet, således Willy Widt, Solveig Engene, resepsjonssjef Bjørnsen og Asbjörn Rockling Pedersen.

Monsen fikk sin lønn som disponent i A/S Ring utbetalt av (gjennom) tiltalte.

7. Hösten 1941 fikk tiltalte i oppdrag å skaffe opplysninger om skredder Holm m. fl. som var mistenkt for „illegal“ virksomhet. Han skaffet til veie opplysninger som gikk ut på at Holm hadde omgang med Henry Hansen, Wilhelm Wilhelmsen, Harry Thorsen, Marion Sydow, Odd Bakke, Vorland, Birkeland og Olai Kvamme. Men det antas at han samtidig ga beskjed om at Holm og hans nevnte omgangsfeller bare drev med svartebørshandel. Dog rapporterte han i samme forbindelse at Henry Hansen hadde til hensikt å remme til England sammen med en navngitt spanjol. Rapporten vites ikke å ha hatt noen følger.

8. I oktober/november 1941 foretok tiltalte undersøkelser i forbindelse med at en av Abwehrs agenter, Karl Hope, var forsvunnet. Det ble konstatert at Hope var reist til England.
9. I januar 1942 reiste tiltalte etter oppdrag fra „Lund“ (Helmut Jaspersen) til Hallingdal for å foreta undersøkelser i anledning av „illegal“ virksomhet som angivelig skulle gå for seg på gården Tune. Det ble ikke nærmere angitt hvori den „illegale“ virksomhet skulle bestå. Tiltalte, som var ukjent på stedet, gjorde ikke særlige anstrengelser for å få tak i opplysninger, og reisen førte ikke til noe resultat.
10. I begynnelsen av 1942 fikk tiltalte i oppdrag av „Lund“ (Helmut Jaspersen) å foreta undersøkelser i anledning av at den tyske telefonsensur hadde oppdaget at det hadde foregått en telefonsamtale via „Luftwaffevermittlung“ mellom Rolf Bonnevie og Max Dreksler, Herdla. De lyktes ham å skaffe seg rede på at de to drev „illegalt“ arbeide sammen, og det meldte han til „Lund“. Dreksler ble arrestert samtidig med dem som ble arrestert i Bonnevie-saken, jfr. 4 foran, og satt arrestert til 1. april 1945. Arrestasjonen av Dreksler var en direkte følge av de opplysninger tiltalte ga tyskerne.
11. Denne tiltalepost lyder sånn:
„I begynnelsen av 1942 foretok tiltalte etter oppdrag fra „Lund“ undersøkelser i forbindelse med en tysk agent, Loennechen, som var forsvunnet fra Skjærgården, hvor han arbeidet i tysk oppdrag. Undersøkelsen førte ikke til noe resultat.“
Det finnes ikke bevist at tiltalte påtok seg og utførte dette oppdrag. Han vil derfor bli frifunnet for denne post, hva også statsadvokaten har innstillet på.
12. Denne tiltalepost lyder sånn:
„I tiden januar/våren 1942 foretok han undersøkelser i forbindelse med en del folk som var mistenkt for å arbeide „illegalt“, således: Jörgen Eeg, Kampevold, losoldermann Cappelen Smith, Johan Hellem og Birger Larsen. Angivelig lyktes det ikke for tiltalte å skaffe noen opplysninger.“
Det finnes ikke bevist at tiltalte foretok undersøkelser vedk. noen av de nevnte. Han vil derfor bli frifunnet for denne post.
13. Våren 1942 hadde Abwehr fått melding om at Henry Sars Moe angivelig skulle være kommet tilbake fra England som agent. Tiltalte fikk i oppdrag å undersøke saken. Han kjente ikke Moe, men fikk ham en dag utpekt for seg på Kafé Cecil og ringte straks til „Lund“ (Helmut Jaspersen) og ga ham beskjed om hvor Moe var å finne. Da „Lund“ straks etter kom til Kafé Cecil, var Moe forsvunnet.
14. Sommeren 1942 kjøpte tiltalte et radioapparat gjennom Eidevik og Robert Odland. Etter kjøpet av radioapparatet fikk tiltalte tilbud om å kjøpe en radiosender av Eidevik og Birger Petter Olsen, som også fortalte at de hadde kjennskap til et hemmelig våpenlager.
Tiltalte rapporterte alt dette til dr. „Lenk“ som var „Herviks“ etterfølger. Det resulterte i at Bjarne Eidevik, Robert Odland, Odd Anderson og Alex. Martin Olsen ble fengslet av Det tyske sikkerhetspoliti i juni 1943.
Alex. Olsen som selv var tysk agent, slapp straks fri, mens de øvrige satt fengslet i 14 uker.
15. I september 1942 ga tiltalte på forespørsel fra dr. „Lenk“ anvisning på Birger Petter Olsen, som en eventuell ny medarbeider i Abwehr. Hvorvidt Olsen ble vervet som agent er ukjent.
Tiltalte forsto at det i hele tidsrom da han foretok de beskrevne handlinger var krig mellom Norge og Tyskland, og at han ydet tyskerne bistand ved å påta seg og utføre det foran omhandlede arbeide for tyskerne, hvorved han skaffet dem opplysninger av betydning for deres kamp mot den norske motstand og Norges og våre alliertes krigsførsel. Deltagelsen i radiotelegrafikurset (nr. 2 foran) var fullbyrdet

bistand — hva tiltalte må ha forstått — uansett at han ikke ble sendt til Island som opprinnelig tenkt, da han derved etter tyskerens ønske utdannet seg for en virksomhet i deres interesse slik at de eventuelt kunne nyttiggjøre seg ham i samsvar med det. Medvirkningen til å sende Wallem til England i tysk oppdrag (nr. 3 foran) var klarligvis fullbyrdet bistand, hva tiltalte forsto. At foretagendet mislyktes forsåvidt som Wallem ble internert kan ikke gjøre noen forskjell. Tiltalte må også ha forstått at det var av interesse for tyskerne å få undersøkt de forhold som er nevnt under nr. 7 og 8 foran, uansett om undersøkelsene resulterte i opplysninger om „illegal“ virksomhet som tyskerne kunne forfølge og uansett om Hope ble funnet. Han må også ha forstått at hans under nr. 9 omhandlede forhold var bistand til tyskerne, selv om hans undersøkelser, som forklart av ham, inskrenket seg til at han forhørte seg om beliggenheten av gården Tune, som viste seg å være meget avsides. Likens forsto tiltalte at det var til fordel for tyskerne å få en ny hjelper (nr. 6 foran) og anvisning på en mulig hjelper (nr. 15 foran).

Det finnes videre klart at tiltalte forsto at det var meget sannsynlig at de personer han rapporterte til Abwehr som beskrevet under nr. 4, 5 og 14 foran, som følge derav ville bli arrestert og holdt internert av tyskerne.

Forsvareren har hevdet at tiltalte som utenlandsk statsborger ikke kan straffes etter norsk lov for de handlinger tiltalen gjelder, fordi han ikke er „hjemmehørende“ i Norge. Retten er enig i at tiltalte ikke kan regnes for å ha vært „hjemmehørende“ i Norge, men ikke i at han er straffri av den grunn. Etter strl. § 12 nr. 1 finner norsk straffelov anvendelse på de handlinger saken gjelder, da de er begått i riket, uansett at tiltalte er fremmed statsborger og ikke „hjemmehørende“ her. Og det kan ikke antas at folkeretten gjør et såvidt betydelig skår i en stats suverenitet som ville være om dens rett til å verge seg ved straffeforfølgning mot at fremmede statsborgere på dens eget territorium begår forbrytelser mot dens selvstendighet og sikkerhet, derunder bistår dens fiender i krig, var betinget av at gjerningsmannen er „hjemmehørende“ på dens område. Forsvareren har fremholdt at adgangen til utvisning etter fremmedloven gir tilstrekkelig beskyttelse. Retten finner imidlertid at det ville være høyst ubetryggende om fremmede statsborgere når de bare unngår å få fast bopel i landet straff-fritt skulle kunne begå handlinger som nevnt her. Risiko for utvisning ville neppe avholde noen derfra. Utvisningsbestemmelsene i fremmedlove gjør heller ikke forskjell på fremmede statsborgere som er „hjemmehørende“ her og andre. Også de førstnevnte kan utvises, og det er fastslått ved flere høyesterettsdommer at de kan straffes etter strl. § 86, jfr. den høyesterettsdom som er inntatt i Riksadvokatens Meddelelsesblad nr. 33 s. 6, se særlig s. 8—9, og de der siterte avgjørelser.

Forsvareren har hevdet at det etter disse avgjørelser er en betingelse for å kunne anvende strl. § 86 at gjerningsmannen er „hjemmehørende“ i Norge, sel når handlingen er begått i riket. Det kan imidlertid ikke sees at noen av avgjørelsene er prejudikat for den oppfatning. Det tilfelle at en gjerningsmann som er fremmed statsborger og har begått handlingen i Norge, ikke er hjemmehørende her, kan ikke sees å ha foreligget for Høyesterett. Resonnementet i den dom av det engelske Privy Council som er nevnt av førstvoterende i høyesterettsdom inntatt i Riksadvokatens Meddelelsesblad nr. 27 s. 37 synes å ha gyldighet om alle utenlandske statsborgere på en stats territorium, uansett om de er „hjemmehørende“ eller bare oppholder seg der.

Haagkonvensjon V, art. 17, annet ledd, kan heller ikke sees å være til hinder for at tiltalte straffes. Han frakjennes ikke derved noen fordel eller noe benefisium han kunne utlade av statsborgerskap i nøytralt land. Desuten antas det at også en tysk statsborger som hadde oppholdt seg i Norge for sin utdannelsesskyld siden 1938, som ikke tilhørte den tyske hær, og som her i landet frivillig hadde påtatt seg og utført de handlinger til fordel for Tyskland som saken gjelder, ville ha vært straffskyldig

etter norsk lov og ikke unntatt etter folkeretten. Lagdommer Svensen forstår nevnte bestemmelse sånn at den bare er til hinder for at den nøytrale statsborger behandles strengere enn en tysk kunne behandles hvis han kunne straffes.

Heller ikke antas art. 31 i bilaget til Haagkonvensjon IV å medføre at tiltalte er straffri. Han har ikke tilhørt den tyske hær, og har ikke vært spion i den forstand hvori nevnte artikkel bruker uttrykket, jfr. art. 29, da han ikke har samlet opplysninger i den annen parts operasjonsfelt.

Forsvareren har også hevdet at som følge av at Island protesterte mot den britiske okkupasjon av landet i mai 1940, måtte det fra da av regnes for krigførende på Tysklands side, og at tiltalte derfor er straffri. Retten er ikke enig i at den formelle protest mot den britiske okkupasjon medførte at det ble krigstilstand mellom Norge og Island, men finner det ikke nødvendig å gå nærmere inn på dette. Som det fremgår av foranstående antas det nemlig at tiltalte også i det tilfelle ville ha vært straffskyldig etter norsk lov og ikke unntatt etter folkeretten.

Forsvareren har videre hevdet at tiltalte må frifinnes på grunn av rettsvillfarelse. Vedkommende dette finner retten følgende bevist:

Før tiltalte tok på seg å arbeide for tyskerne, spurte han dem hvordan det ville bli sett på etter krigen hvis tyskerne tapte. De tyskere han hadde med å gjøre her svarte at de trodde at etter folkeretten hadde han som nøytral statsborger lov til å utføre denne slags oppdrag og følgelig ikke ville kunne straffes. De ville imidlertid forelegge spørsmålet for sine overordnede i Oslo. Senere meldte de at de hadde fått den nevnte oppfatning bekreftet. Først deretter tok tiltalte, som la sterk vekt på dette spørsmål, oppdraget på seg.

Retten finner ikke at tiltalte har vært i unnskyldig rettsvillfarelse. Det finnes ikke tvilsomt at han var klar over at det arbeide han tok på seg var skjendig, fordømmelig og etter alminnelig oppfatning straffverdig, og at hans egenskap av statsborger i et nøytralt land ikke, ihvertfall ikke etter norsk oppfatning, opphevet handlingenes karakter av moralsk forkastelige og straffverdige. Når han slo seg til ro med at tyskerne, som hadde en iøyenspringende interesse av å berolige ham, forsikret at han var beskyttet av folkeretten, tok han selv risikoen for at den opplysningen var riktig.

Tiltalte har også fremholdt at han mente hans handlemåte alt i alt var til fordel for det norske folk, for selv om den kunne føre til frihetsberøvelse for enkelte, ville den bidra til å avverge angrep mot okkupasjonsmakten som bare kunne resultere i skarpe forholdsregler mot mange flere. Tysk seir regnet han for sikker. Retten finner ikke at tiltalte er straffri om han hadde den refererte oppfatning. Selv ut fra den forelå der åpenbart ikke en sånn situasjon som strl. § 47 omhandlet. Det er for såvidt tilstrekkelig å peke på at der ikke forelå en konkret faresituasjon, at tiltalte ikke var berettiget til å bedømme det norske folks interesse annerledes enn dette selv og dets lovlige styreorganer, og at tiltaltes motiv ikke antas å ha vært det ønske å vareta det norske folks tarv.

Etter foranstående er tiltalte straffskyldig overensstemmende med tiltalen etter straffelovens § 86 for de forhold som er nevnt foran under nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14 og 15 og tillike etter strl. § 223 I jfr. II for dem som er nevnt under 4, 5 og 14. Til begrunnelse av det siste vises til høyesterettsdom inntatt i Riksadvokatens Meddelelsesblad nr. 33, s. 70. Det kan ikke finnes å være noen folkerettslig hindring mot at tiltalte straffes også etter § 223.

Straffen fastsettes til tvangsarbeide i 20 år.

Herved er i skjerpene retning tatt hensyn til at forbrytelsene i seg selv er av de mest graverende, til at tiltalte med nidkjærhet gikk inn for å løse de oppgaver tyskerne ga ham, og til at tiltaltes forhold i „Bonnievie-saken“ (nr. 5 foran), som

kom opp ved at han på eget initiativ rapporterte Bonnevis reise til Hardanger til tyskerne, og hvori han tilvendte seg Bonnevis fortrolighet ved å foregi å slutte seg til det „illegale“ arbeide, og bak hans rygg holdt tyskerne underrettet om ham og hans forbindelser, var i høyeste grad nederdrettig og tilsier en ovenordentlig streng reaksjon. Videre er tatt hensyn til at tiltaltes arbeide var meget skadelig for den norske motstand og til de særdeles alvorlige følger det fikk, og til at det var misbruk av hans opphold her i landet og den tillit som ble vist ham.

I formildende retning er tatt adskillig hensyn til at tiltalte ikke er normann eller hjemmehørende i Norge, og således uaktet hans opphold her ikke var helt forbigående, ikke forrådte sitt eget fedreland. Hans fedreland var Island, og det gikk innpå ham at det ble okkupert av engelsk-mennene.

Videre er tatt hensyn til hans forholdsvis unge alder da han gikk i tysk tjeneste, og til at på det tidspunkt var det ikke således almenkjent hvilke midler og metoder det tyske sipo brukte og hvordan det behandlet sine politiske fanger, at det kan forutsettes at tiltalte kjente til det, hva han har benektet. Der legges også noen vekt på at etter arrestasjonene i Odda-saken søkte han å utvirke løslatelse ihvertfall av brødrene Saugsted. Hans arbeide antas ikke å ha vært uten betydning for at disse ikke ble holdt fengslet lengere enn de gjorde. Endelig er det tatt noe hensyn til at etter arrestasjonene i Bonnevie-saken kom han nokså snart ut av tjenesten og reiste til Danmark, hvor det må forutsettes at han ikke arbeidet for tyskerne.

Lagdommer Svensen og byrettsdommer Randmel finner at tiltaltes forhold er så graverende at tvangsarbeide på livstid må anvendes.

Bestemmelsene i straffelovens § 62 er kommet til anvendelse.

Det er påstått inndragning av tiltaltes fortjeneste, som hevdes å være kr. 8000.00 etter fradrag av skatter. Retten finner ikke bevist at tiltaltes lønn har vært større enn han selv har innrømmet, nemlig kr. 250.00 pr. måned fra medio april til 1. august 1941, kr. 350.00 for august, og kr. 450.00 pr. måned fra 1. september 1941 til han fratrådte i desember 1942. Dertil noen hundre kroner i gratialer. Det blir kr. 8—9000.00. Etter fradrag av skatter antas der å være igjen avrundet kr. 6000.00, som vil bli inndratt i medhold av landssviklova § 14.

Tiltalte ble arrestert av allierte myndigheter den 1/7—1945 og overlatt i det norske politis varetekt den 1. september s. å. Han antas å tilkomme varetektsfradrag fra sistnevnte dag. Det blir 638 dager.

Saksomkostninger vil ikke bli idømt i medhold af stpl. § 452, siste ledd.

Dissansene fremgår av foranstående.

D o m s l u t n i n g :

Olafur Pjetursson dømmes for forbrytelser mot straffelovens § 86 og straffelovens § 223 1. og 2. ledd, jfr. landssviklova § 60, jfr. straffelovens § 62 til tvangsarbeide i 20 — tyve — år, hvorfra går 638 — seks hundre og åtte og tredve — dager for utholdt varetektsfengsel.

Han frifinnes for tiltalepostene I nr. 11 og 12.

Han dømmes til inndragning etter landssviklova § 14 av kr. 6000.00 — seks tusen kroner.

Dommen ble lest opp for tiltalte i overvær av statsadvokaten og forsvareren.

Domfeldte ble gjort kjent med reglene om anke i landssviksaker, frist og fremgangsmåte.

Han tok betenkningstid og levertes et eksemplar av „Meddelelse til domfeldte“ i utfyllt stand.

Han ønsket seg tilstillet en utskrift av dommen.

Han gjordes kjent med at saken i tilfelle anke ville bli foretatt så snart dertil var anledning uten yderligere varsel til ham.

E. T. Eftestøl.
Henrik Svensen. Rolf Pihl. Johan Eeg Nielsen. M. Halås.
Kr. Randmel. Lars Aasen.

Utskriftens riktighet bekreftes.
Meddelt uten betaling.

Otto Maalstad.

Kfr.
L. M. I. Ol.